

Handelspolitik och tillväxt*

Eva Christina Horwitz presenterar här en metod att analysera utvecklingen av tillväxt, specialiserings- och handelsmönster i vår omvärld. Västeuropa, och därmed Sverige, är starkt beroende av såväl utvecklingen i andra regioner som förändringar i handels- och industripolitik. Detta ställer krav på en politik inriktad på flexibilitet och anpassningsförmåga i stället för satsningar på utvalda "framtidbranscher".

Under de senaste femton åren har en kombination av framväxande nya konkurrenter, stagnerande närmarknader och ett kallare handelspolitiskt klimat försämrat de externa förutsättningarna för svensk ekonomi. Hur är utsikterna för de närmaste åren? Kommer den internationella utvecklingen under 1990-talet att präglas av fortsatta skift i komparativa fördelar och tyngdpunktsförskjutningar i världshandeln? Hur påverkar de i så fall världshandelns länder- och varusammansättning? Kommer behovet av strukturomvandling i Sverige att öka eller minska?

För ett litet, utrikeshandelsberoende land som Sverige är utvecklingen i omvärlden central. Svaren på dessa frågor är viktiga. De påverkar "exportsatsningar", prioriteringar mellan produkter och regioner och inriktningen av deltagandet i handelsförhandlingar.

Syftet med denna artikel är att diskutera tillvägagångssätt för framtidsbedömningar av handelsutvecklingen i världen och ge ett exempel på en möjlig metod för

sådana bedömningar. Att det är svårt att förutse framtiden minskar inte behovet att försöka förutsäga utvecklingen i vår omvärld. Vi behöver identifiera valmöjligheter och handlingsparametrar, som står till buds för Sverige även om vi inte kan påverka denna utveckling. Artikeln illustrerar dock att valet av prognosmetod får stort inflytande på vad som identifieras som problem och handlingsparametrar.

Modeller och verklighet

Utrikeshandelsprognoser

På makroplanet – i långtidsutredningar och konjunkturprognoser – sker bedömningar rörande den svenska exporttillväxten utifrån antaganden om produktions- och efterfrågetillväxt i omvärlden. I det korta perspektivet är förändringen i kapacitetsutnyttjandet avgörande och i det längre perspektivet tillväxten i arbetskraft och kapital. Det gängse tillvägagångssätt-

Pol mag EVA CHRISTINA HORWITZ är avdelningsdirektör vid utredningssekretariatet på Kommerskollegium.

* Exemplet i artikeln bygger på "Omvärld i omvandling" en bilaga till 1987 års långtidsutredning som författats av Anders Ahnlid, Eva Christina Horwitz och Per Magnus Wijkman på Kommerskollegium.

tet är att som steg två beräkna tillväxten för världshandeln med ledning av historiska samband mellan produktionsökningstakt och handelsutbyte.¹

Det relativa kostnadsläget för Sverige ger i ett tredje steg en bedömning av andelsutvecklingen för svensk export på världsmarknaden. Eftersom varusammansättning och marknadsinriktning gör att den svenska exportmarknaden i allmänhet växer långsammare än världshandelstillväxten ställs krav på en relativpris-sänkning för att svensk export skall bibehålla marknadsandelar i världshandeln (Horwitz [1986]).

Med denna trestegsprocess riktas inresset mot stabiliseringspolitiska frågor, dvs priser och löner på makronivå. "Problemet" blir Sveriges höga kostnader och "lösningen" kontinuerliga terms of trade förluster. Metoden överbetonar vikten av det relativa kostnadsläget för den svenska exportutvecklingen. Policyinriktade frågor av handels- och industripolitisk natur kan inte hanteras i denna modell.

Finns det alternativ? Ekonomisk analys, som skall ge vägledning för framtiden, förutsätter verktyg, teorier. Den höga abstraktionsnivån i utrikeshandelsteoriens modeller har varit ett handikapp för analys av faktiskt observerade handelsströmmar och för modellernas användbarhet som bakgrund till handelspolitiska ställningstaganden.

På detta område sker dock en mycket välkommen metodutveckling genom framväxten av modeller som formulerar samband baserade på traditionell utrikeshandelsteori, dvs på komparativa fördelar. Sådana "Computable General Equilibrium (CGE)-modeller", har genom tekniska framsteg på datorområdet i allt större utsträckning blivit tillgängliga som redskap för att belysa den framtida utvecklingen av produktion och handelsflöden liksom för analys av effekter av olika handelspolitiska åtgärder.² Vi skall i det följande visa hur en sådan utrikeshandelsmodell kan användas för att diskutera

problem och krav som utvecklingen i världshandeln ställer den svenska ekonomin inför.

I numeriska allmänjämviktsmodeller blandas teori och verklighet. Dagens modeller har kanske en bit kvar innan de uppfyller handelspolitikernas krav på arbetsredskap, men det råder ingen tvekan om att de är stadda i snabb utveckling. Modeller utvecklas nu för den kommande GATT-rundan. De stora frågorna på dagordningen för dessa förhandlingar, som tjänstehandel, jordbruk och skyddsklausuler, kan alla med fördel analyseras i ett allmänjämviktssystem. Diskussionen borde egentligen inte gälla om man skall använda modeller eller ej utan specificering och parametervärden (Srinivasan & Whalley, [1986]).

Naturligtvis har även CGE-ansatsen, liksom analysen av omvärldsutveckling utifrån BNP-prognoser och historiska handel弹asticiteter, "inbyggda" avvisidor. En sådan nackdel kan t ex vara en hög grad av specialisering av produktionen mellan länder i modeller, där varorna antas vara perfekta substitut. När konsumenterna inte frågar efter varornas tillverkningsland kan vi få starka svängningar i produktionens allokering till följd av pris- och politikförändringar. I modeller där varorna är perfekta substitut kan vi inte heller analysera utrikeshandels bruttoflöden. Export och import av "samma" vara kan inte förekomma.

Tveksamheten till modeller baseras dock i allmänhet inte på dessa "tekniska" frågor. Att överhuvudtaget diskutera framtiden utifrån modeller faller sig av andra orsaker inte naturligt för dem som sysslar med handelspolitiska frågor i prak-

¹ Se Nordin [1987] för en systematisk undersökning av detta samband över konjunkturcykeln. Även Långtidsutredningen använder i huvudsak denna metodik.

² I Srinivasan & Whalley [1986] finns en presentation av nio numeriska allmänjämviktsmodeller som utvecklats för analys av handelspolitikens effekter.

tiken. Ett skäl till detta kan vara inriktningen på långsiktiga strukturella förändringar i utrikeshandelsmodeller som gör att det vanligtvis inte finns utrymme för företeelser som inflation, arbetslöshet, bytesbalansunderskott och växelkursförändringar. Modellen uppfattas som orealistisk då verkligheten ter sig mer komplicerad. Detta borde dock inte vara ett argument mot att bruka ett förenklat teoretiskt resonemang. Det är på grund av att problemen är svåra och komplexa, som behovet av att renodla frågeställningarna är stort.

En tveksamhet mot utrikeshandelsmodeller på helt andra grunder har sitt ursprung i det merkantilistiska perspektiv som präglar t ex GATT-förhandlingar. I det handelspolitiska spelet utgör upphävandet av importrestriktioner en eftergift. De positiva allokeringseffekter, som den nationalekonomiska analysen identifierar till följd av sådana åtgärder, har inte en lika framträdande roll i handelspolitikernas modellvärld (Ahnliid [1987]).

VEMOD-modellen

Ett exempel på en siffersatt, teoribaserad allmänjämviktsmodell över världshandeln är VERldenshandelsMODellen (VEMOD) utvecklad vid Senter for Anvendt Forskning vid Handelshögskolan i Bergen (Haaland, Norman, Rutherford & Wergeland [1986]). Med VEMODs hjälp kan man studera långsiktig ekonomisk tillväxt och framtida produktionsmönster.

Förändringar i produktions- och handelsmönster styrs i VEMOD av skillnader i resurstillgång och snedvridningar till följd av handelshinder och subventioner. Det är den senare egenskapen som är central i den analys av framtida handelsmönster som genomförs vid utredningssektariatet på Kommerskollegium.³

Med CGE-modeller som VEMOD kan man visa att handelspolitik har betydelse, att "trade policy matters", och att resultatet ibland skiljer sig från det förväntade.

Effekterna av handelspolitiska ingripanden i ett allmän jämviktssystem blir ofta betydligt mer vittgående än vid en partiell analys. Det främsta pedagogiska värdet av analysen är att den klargör att det inte endast är handelsströmmars omfattning utan även produktionsstrukturen som påverkas av handelspolitiska åtgärder. Åtgärder för att begränsa importen av vissa varor får konsekvenser också för exportutvecklingen inom andra branscher.

Grunden i VEMOD är en Ricardo-Heckscher-Ohlin modell. Ricardo betonar betydelsen av olikheter i teknik mellan länder som förklaring till länders olika produktionsförutsättningar, dvs komparativa fördelar. Heckscher-Ohlin betonar betydelsen av skillnader i resurstillgång mellan länder. Länderna kommer att exportera varor som kräver stor insats av rikligt förekommande produktionsfaktorer och importera varor som kräver relativt stor insats av knappa faktorer.

Produktionsfaktorerna i VEMOD är gammalt och nytt kapital och två typer av arbetskraft: högutbildad och lågutbildad. Arbetskraften och det nya kapitalet är rörligt mellan sektorer och inom regioner men inte över gränser. Dessa produktionsfaktorer genererar fem varor i internationell handel: kunskapsintensiva, arbetsintensiva, kapitalintensiva varor, råvaror och energi. En icke-handlad vara ingår också i modellen. Världens marknadsekonomier är indelade i sex regioner. Industriländerna täcks av Nordamerika, Västeuropa och Japan. U-länderna är också indelade i tre regioner: OPEC-länder, de nya industriländerna (NIC-länder) och icke oljeproducerande u-länder (NODC-länder). Statshandelsländerna inklusive Kina ligger utanför analysen.

³ Genom valvilligt tillmötesgående från upphovsmännen har Kommerskollegiet fått tillgång till denna modell och lagt den som grund för en analys av omvärldsutvecklingen (Bilaga 11 till LUS7).

Tabell 1 Handels- och industripolitikens effektiva skyddseffekt 1979. (Subventionsgrad i procent av det inhemska förädlingsvärdet).

	Väst- europa	Nord- amerika	Japan	NIC- länder	OPEC- länder	NODC- länder
Kunskaps- intensiva varor	15	10	10	25	25	40
Arbets- intensiva varor	45	30	15	10	25	20
Kapital- intensiva varor	30	18	12	25	25	40
Energi	30	15	26	16	0	10
Råvaror	124	10	130	68	61	10

Kalla: Haaland et al [1986], se även Whalley [1985], appendix D.

Omvandling i världshandeln

Tre handelspolitiska scenarier

VEMODs basdata återspeglar ett utgångsår 1979, som valts pga tillgänglighet på data och med hänsyn till faktiska obalanser i världsekonomin. Det handelspolitiska utgångsläget detta år sammanfattas i *Tabell 1*. Handelspolitik uppfattas i vid mening och inkluderar även stöd till inhemska industri innanför gransen i form av industripolitiska åtgärder. I *Tabell 1* sammanfattas skyddseffekten av handelspolitik och industripolitik i ett mått som anger subventionsgraden i procent av det inhemska förädlingsvärdet. Dessa uppskattningar präglas av betydande osäkerhet till följd av svårigheter att identifiera och mäta stöd i denna vida betydelse. Svårigheterna galler redan data för industri-länderna, där i synnerhet beräkningar av icke-tariffära handelshinder och industri-subventioner är komplicerade. Bristen på data är naturligtvis ett ännu större bekymmer vad beträffar u-länderna.

Det är den relativa skyddsnivån mellan sektorer inom en region som främst är av intresse. Av *Tabell 1* framgår att Väst-europa skyddar sin råvaruproduktion, i huvudsak jordbruksproduktion, tre eller fyra gånger mer än produktionen i andra

sektorer. Nordamerika och NODC-länder skyddar industrivaror mer än råvaror.⁴ Även OPEC-länder och NIC-länder skyddar råvaruproduktionen ungefär dubbelt så mycket som industrivarorna.

Nordamerikas och Västeuropas skydd av arbetskraftsintensiva varor är ungefär dubbelt så högt som skyddet för övriga industrivaror. NIC-länder och NODC-länder gör tvärtom och skyddar kapitalintensiva varor och kunskapsintensiva industrivaror ungefär dubbelt så mycket som arbetsintensiva varor.

Tre scenarier, som i grova drag sammanfattar tänkbar utveckling på det handelspolitiska området, har inspirerats av den 1986 inledda förhandlingsrundan i GATT. I ett första scenario antar vi att handelspolitiken fram till 1990-talets mitt inte förändras utan präglas av de skyddsnivåer som redovisas i *Tabell 1*. Med användning av GATT-terminologi kallas detta scenario för *stand-still scenariot*.

Med utgångspunkt från stand-still scenariot formuleras sedan ett protektionistiskt och ett frihandelsinriktat alternativ. En utgång av Uruguay-rundan i liberaliserande riktning antas omfatta tre stora för-

⁴ Tabellen tar ej hänsyn till det ökade stödet till amerikanskt jordbruk under början av 1980-talet.

Tabell 2 Realekonomiska antaganden för perioden 1979-1995.

	Arbetskraftstillväxt ¹		Nettosparande i % av BNP
	Hög- utbildad	Låg- utbildad	
Västeuropa	1,25	0,35	10,0
Nordamerika	1,90	1,00	7,5
Japan	1,50	0,60	15,0
OPEC-länder	2,70	2,70	7,5
NIC-länder	2,75	2,75	7,5
NODC-länder	2,50	2,50	7,5

¹ Procent per år.

Källa: Haaland et al [1986] och Kommerskollegium [1987].

handlingsuppgörelser: återinförandet av handel med jordbruksvaror under GATT-regler, reglering av handeln mellan Japan och EG enligt GATT-principer samt graduering, dvs upphörandet av preferensbehandling av NIC-länder. I samtliga fall avser avvecklingen av handelshinder i första hand de gränsöverskridande jordbruksområden som teko och jordbruk varför det är naturligt att kalla detta för *roll-back scenariot*. Detta markerar att scenariot inte innebär dramatiskt nya liberaliseringsinitiativ utan främst en återgång till bättre GATT-disciplin.

Det protektionistiska scenariot kännetecknas av att de nuvarande handelspolitiska tendenserna förstärks och förlängs in på 1990-talet. Vi får mer av den "nya protektionism" som präglade de senaste åren, därav benämningen *roll-on scenariot*. Varje region drivs av regionspecifika motiv. Hög arbetslöshet i Västeuropa och ökad konkurrens från Japan och NIC-länder vid de växelkursrelationer som etablerats vid början av 1987 ökar det protektionistiska trycket i Västeuropa. Det handelspolitiska skyddet till jordbruket och arbetskraftsintensiv produktion ökar. De strukturstelheter som brukar sammanfattas under namnet euroscleros fördröjer utvecklingen av "framtidindustrier". Dessa erhåller därför industripolitiskt stöd för att uppfylla regeringarnas moderniseringssträvanden. Europa fortsätter

sitt handelspolitiska tvåfrontskrig och försvaret såväl lågteknologi- som högteknologiproduktion.

I det protektionistiska scenariot drivs Nordamerika och Japan som tidigare av industripolitiska satsningar på högteknologi. Utvecklingsländerna antas satsa på tung, kapitalintensiv industri och kunskapsintensiv industri och öka skyddet till dessa sektorer. Roll-on scenariot utmärks följaktligen av ett subventionskrig på högteknologiområdet.

Tillväxt och handelspolitik

Ekonomisk tillväxt genereras i VEMOD genom ökad tillgång på arbetskraft och kapital, tekniska framsteg och allokeringsvinster. VEMOD kräver följaktligen exogena antaganden om utveckling av faktortillgång, produktivitet, handels- och industripolitik samt eventuella kapitalrörelser.

På basis av antaganden om faktortillväxt (se Tabell 2) och ovan redovisade antaganden om förändringar på det handelspolitiska området⁵ kommer vi fram till att världsproduktionen ökar ca 3 procent per år under perioden fram till 1995 (se

⁵ Modelltekniskt innebär förändringarna att skyddsnivåerna i Tabell 1 höjs respektive reduceras med 50 procent i vissa positioner i tabellen (se Kommerskollegium [1987], Tabell 3 2 och 3.3)

Tabell 3 BNP-tillväxt fram till 1995 vid skilda handelspolitiska scenarier.

	Årlig procentuell volymförändring		
	<i>Roll-on</i>	<i>Stand-still</i>	<i>Roll-back</i>
Västeuropa	1,9	2,1	2,5
Nordamerika	3,0	3,1	3,0
Japan	4,6	4,5	4,8
OPEC-lander	3,2	3,3	3,2
NIC-lander	3,5	4,2	4,3
NODC-lander	2,8	3,3	3,3
TOTAL	2,9	3,1	3,2

Källa: Kommerskollegium [1987].

Tabell 3). En tillväxttakt omkring 3 procent är i god överensstämmelse med "prognoser" från andra källor. Detta avspeglar att beräkningarna grundas på ungefär samma antaganden om produktivitet och faktortillväxt.

Skillnaderna i tillväxt mellan regionerna i Tabell 3 är betydande vilket beror på olikheter i faktortillgång; det höga sparandet i Japan och den långsamma tillväxten av arbetskraft i Västeuropa, som illustreras i Tabell 2. Skillnaden är påtaglig i alla tre scenarierna och den förstärks vid alternativ handelspolitik. Västeuropa och u-länderna förlorar i ett protektionistiskt scenario och vinner i ett liberaliserande under det att tillväxten i Japan och Nordamerika blir tämligen oförändrad.

Det som främst särskiljer denna analys från gängse trendutdragningar är att den pekar på att skillnader i faktortillgång medför ett starkt omvandlingstryck i världsekonomin. Detta omvandlingstryck gäller också vid oförändrad handelspolitik. Även stand-still scenariot leder till kraftig specialisering och omallokering av produktionen.

Produktionens fördelning

Produktionens utveckling i stand-still scenariot innebär att specialiseringen i linje med komparativa fördelar fortsätter. U-länderna ökar sin produktion av arbetsintensiva varor. Snabbt växande arbetskraft

och svag kapitalbildning verkar i denna riktning. Nordamerika präglas också av lågt sparande och snabbt växande arbetskraft. Här har arbetskraften emellertid en hög utbildningsnivå och specialiseringen fortsätter i riktning mot kunskapsintensiv produktion.

Nordamerika har emellertid inte resurser att utföra all den produktion av kunskapsintensiva varor som efterfrågas. Likaså är u-länderna oförmögna att utföra all arbetsintensiv produktion. Japan och Västeuropa träder in som utfyllnadsproducenter på dessa områden. Frågan hur denna "övriga" produktion kommer att fördelas avgörs i stand-still scenariot av Japans teknologiska försprång och höga utbildningsnivå jämfört med Västeuropa. Japan specialiseras i riktning mot kunskapsintensiv produktion. I Europa kommer den kapitalintensiva produktionen att dominera tillsammans med den arbetsintensiva produktion som u-länderna inte förmår utföra. Västeuropas andel av produktionen av kunskapsintensiva varor minskar betydligt.⁶

⁶ Resultaten av modellkörningarna skall tolkas som indikationer på omvandlingstryck i världsekonomin snarare än som prognoser. I stand-still scenariot svarar USA och Japan i slutåret för 80 procent av världens produktion av kunskapsintensiva varor. På motsvarande sätt svarar NIC-lander och övriga u-lander för 60 procent av den samlade produktionen av arbetsintensiva varor. I detta läge kommer även Europa att inta en extrem position och genom en expansion av den kapitalintensiva produktionen svara för 70 procent av världsefterfrågan på dessa varor.

Den specialisering, som stand-still scenariot pekar mot, innebär att Västeuropa kommer att vara nettoimportör av arbetsintensiva och kunskapsintensiva varor. Nordamerika blir nettoexportör av kunskapsintensiva varor och nettoimportör av övriga varor med undantag av råvaror. Japans utrikeshandel blir i stand-still scenariot inriktad på export av kunskapsintensiva och import av arbetsintensiva varor. Produktionen av kapitalintensiva varor täcker däremot i stort sett Japans egen förbrukning.

En ökning av handelshindren i roll-on scenariot medför att ytterligare resurser förs till de mest skyddade – arbetsintensiva och råvaruproducerande – sektorerna i Västeuropa. Den kunskapsintensiva sektorn minskar ytterligare.

U-länderna tvingas lämna över arbetsintensiv produktion till Europa och i stället rikta sin produktion mot kapitalintensiva och kunskapsintensiva varor, något som i BNP-termer innebär en välfärdsförlust för dem. Den ökade protektionismen ger däremot små utslag för Nordamerika och Japan, som redan i dag är mer specialiserade, och för OPEC-länderna som ju är extremt specialiserade.

Med ökad protektionism blir Västeuropa nettoexportör av arbetsintensiva varor samtidigt som en betydande del av försörjningen med kunskapsintensiva varor och kapitalintensiva varor sker genom import. Riktningen i nettohandeln är däremot helt oförändrad för Nordamerika. Inte heller för Japan blir det någon större skillnad vid en förstärkning av det protektionistiska trycket. De komparativa fördelarna kommer dock att styra i riktning mot ökad produktion av kapitalintensiva varor. I stället för en förhållandevis obetydlig nettoimport av dessa varor blir Japan nettoexportör.

Vid en liberalisering, enligt det mönster vi skisserat, utvecklas Japans starka komparativa fördelar i kapitalintensiv produktion. Japan tar den roll Västeuropa har i stand-still scenariot och svarar

för en betydande del av världsproduktionen. I gengäld blir Japan nettoimportör av såväl arbetsintensiva som kunskapsintensiva varor.

I detta scenario svarar u-länderna för en större del av världens arbetsintensiva produktion och Västeuropas andel av den kunskapsintensiva industrin ökar. Liberaliseringsscenario ger därför en radikalt annorlunda inriktning på den europeiska produktionsstrukturen. Det påverkar däremot endast marginellt Nordamerika. Genom den långt drivna och likartade specialiseringen i de tre fallen kommer den nordamerikanska handeln inte att variera med de alternativa handelspolitiska scenarier vi utvecklat.

Hur påverkas Sverige?

Konsekvenser för Västeuropa

Den analys som genomförs med hjälp av VEMOD-modellen visar på ett fortsatt starkt strukturomvandlingstryck i Västeuropa. Till följd av en jämn resursfördelning i utgångsläget och avsaknad av en utpräglad profil i komparativa fördelar blir Västeuropas framtida specialisering starkt styrd av utvecklingen i övriga regioner.

Västeuropas roll som "Jack of all Trades" gör således att det finns en större känslighet för, men också större möjligheter till, förändringar. Västeuropa går från den ena ytterligheten till den andra när det gäller specialisering i produktionen i de tre scenarier vi analyserar. Avgörande för utslaget är förändringar i handels- och industripolitik som på intet sätt är extrema eller orealistiska. Att möta denna ovissa framtid ställer dock stora krav på flexibilitet, något som står i stark kontrast till den strukturbevarande politik som präglat Västeuropa under 1970-talet och den första hälften av 1980-talet.

Den bild av ett teknologiskt eftersläpande Västeuropa som Jean-Jacques Servan-Schreiber målade ut för 20 år sedan i

Le Defi Americain, den amerikanska utmaningen, är fortfarande en realitet. Skillnaden är att utmanaren inte endast är USA. Japan har teknologiskt gått förbi Västeuropa. Utsikterna för Västeuropa att ta igen dessa länders försprång i utbildning under detta sekel bedöms som obefintliga. Eftersläpningen förstärks av att Västeuropa genom en strukturbevarande subventionspolitik som riktar sig till arbetsintensiv och kapitalintensiv produktion och jordbruk indirekt beskär möjligheterna till expansion på det kunskapsintensiva high-tech-området.

Policy-slutsatserna är därför tämligen klara för Västeuropas del. Genom liberalisering av handelshinder och reducering av subventioner till sektorer där andra regioner har klara komparativa fördelar kan Västeuropas tillväxt höjas. I den mån det är önskvärt att en större del av resurserna omdirigeras till kunskapsintensiv produktion sker detta effektivast genom avreglering i övriga starkt subventionerade sektorer och inte genom spektakulära satsningar på high-tech området.

Konsekvenser för Sverige

Sverige påverkas under den närmaste tioårsperioden framförallt av vad som sker inom Västeuropa. Denna vår mest betydelsefulla marknad är å andra sidan mycket starkt beroende av utvecklingen i övriga regioner. Det finns således all anledning att studera hur Västeuropas produktion och handel påverkas av utvecklingen i Nordamerika, Japan och NIC-länderna.

En slutsats man måste dra från de scenarier, som här målats upp, är nämligen att den strukturomvandling som skett under 1980-talet är del av en process som kommer att fortgå. Detta kommer att ställa ökade krav på den svenska ekonomin. Vi har ingen möjlighet att slå oss till ro och "skörda lagrar".

Ett tillväxtscenario, dvs en liberalisering, är naturligtvis från Sveriges synpunkt det bästa. Vi får högre tillväxt på

vår största marknad och vi får ett Västeuropa som behåller en stor del av sin kunskapsintensiva produktion. Eftersläpningen mot Nordamerika och Japan blir mindre, vilket ger högre tillväxt och är mer lätthanterligt politiskt. Sverige har dock små möjligheter att påverka utvecklingen i en sådan riktning.

I samtliga tre scenarier kommer den tyngdpunktsförskjutning i världshandeln som påverkat våra exportmarknader under 1970-talet och 1980-talet att fortsätta. Japans och NIC-ländernas andel av marknadsekonomiernas BNP fortsätter att öka. Skillnader mellan scenarierna kan komma att modifiera mönstret, men ändrar det inte i grunden.

En annan fråga gäller produktsortimentet. Vilka produkter som kommer att vara mest framgångsrika i det svenska exportutbudet är det dock omöjligt att sja om. Sverige kan endast i begränsad utsträckning påverka var de komparativa fördelarna kommer att ligga. Det är inte en djärv prognos att tro att vi även fortsättningsvis kommer att förlora konkurrenskraft när det gäller arbetsintensiv produktion. Huruvida Sveriges styrka, komparativa fördel, kommer att ligga i kunskapsintensiv produktion eller i kapitalintensiv produktion är emellertid inte lika klart.

Detta talar för att näringspolitiska medel bör vara neutrala. High-tech-sektorn skall inte premieras på råvarusektorns bekostnad. Den beredskap Sverige skall ha för omvandling i omvärlden bör bygga på investeringar i rörlighet och anpassningsförmåga, på utbildning och flexibilitet i produktionen i stället för på satsningar på "framtidsbranscher".

Bättre anpassningsförmåga minskar också kraven på sankta relativpriser. God förmåga till förändring av produktions- och marknadsinriktning bort från områden med svag internationell pris- och efterfrågeutveckling är mycket viktig för den svenska ekonomin. Då kan ökade marknadsandelar och förbättrad bytesba-

lans gå hand i hand med ett oförändrat eller stigande relativpris (SOU 1987:3 s 123). Denna anpassningsförmåga är dock inte liktydig med satsningar på utvalda sektorer. Hållbarheten i argument som går ut på att "alla andra satsar ju på high-tech så det kan inte vara fel" tål att begrundas.

Referenser

- Ahnliid, A, [1987], *Reciprocitetsnormen och liberaliseringsmetoder i GATT*. Arbetsrapport nr 17. Utredningssekreteriatet, Kommerskollegium.
- Haaland, J, Norman, V, Rutherford, T & Wergeland, T, [1986], *VEMOD - a Ricardo-Heckscher-Ohlin-Jones Model of World Trade*. Working Paper Mu 11/86. Center for Applied Research, Norwegian School of Economics and Business Administration, Bergen.
- Horwitz, E C, [1986], *Sveriges Marknadsandelar 1978-84, en "constant-market-shares" analys*. Arbetsrapport nr 15. Utredningssekreteriatet, Kommerskollegium.
- Kommerskollegium, [1987], *Omvärld i omvandling*. Bilaga 11 till Långtidsutredningen 1987.
- Nordin, M, [1987], "Världshandelns konjunkturmönster". *Konjunkturläget Maj 1987*. Konjunkturinstitutet.
- Srinivasan, T N, & Whalley, J, (red), [1986], *General Equilibrium Trade Policy Modelling*. The MIT Press, Cambridge, Massachusetts.
- SOU 1987:3, *Långtidsutredningen 1987*. Allmänna forlaget, Stockholm.
- Whalley, J, [1985], *Trade Liberalization among Major World Trading Areas*. The MIT Press, Cambridge, Massachusetts.
- Wergeland, T, *VEMOD: Benchmark data*. Center for Applied Research, Norwegian School of Economics and Business Administration, Bergen. [Under utgivning].